

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala
Sosiaalialan koulutusohjelma

Maria Sipari ja Elina Suoranta

Sukupuolten välinen tasa-arvo Omenatarhan päiväkodissa Taipalsaarella

Kirja-, laulu- ja loruintentaario

Opinnäytetyö 2015

Tiivistelmä

Maria Sipari ja Elina Suoranta

Sukupuolten välinen tasa-arvo Omenatarhan päiväkodissa Taipalsaarella

32 sivua, 2 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö 2015

Ohjaajat: Lehtori Outi Kokko-Muhonen Saimaan ammattikorkeakoulu,

Taipalsaaren kunnan Varhaiskasvatuspäällikkö Marjo Jauhiainen

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda esille sukupuolten välistä tasa-arvoa päiväkodissa ja edistää tasa-arvoista varhaiskasvatusta sekä kasvatuskäytäntöjä. Opinnäyte-työn tarkoituksena oli tuottaa tietoa yhden taipalsaarelaisen päiväkodin kirjoista, lauluista ja loruista sekä siitä, ovatko kirjat, laulut ja lorut sukupuolisidonnaisia vai sukupuolineutraaleja.

Viitekehyksessä käsiteltiin sukupuolten välistä tasa-arvoa, tasa-arvokasvatusta varhaiskasvatuksessa sekä kirjojen, laulujen ja lorujen merkitystä varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyössä käytettiin Naisasialiitto Unionin hankkeen Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa - tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa valmiita inventaariolomakkeita. Aineisto koostui Omenatarhan päiväkodin 20 suosituimmasta kirjasta, 20 suosituimmasta laulusta ja 10 suosituimmasta lorusta. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena selvityksenä, ja aineiston analysoinnissa käytettiin teemoittelua.

Selvityksen tuloksista ilmeni vaihtelevuutta kirjojen, laulujen ja lorujen kesken, joten tuloksista ei voi tehdä yhtä yhtenäistä johtopäätöstä. Kirjoissa ilmeni sekä perinteisiä, että kaavoja rikkovia sukupuolirooleja. Laulut voitiin nähdä pääosin sukupuolineutraaleina, koska niissä ei mainita sukupuoleen liittyviä asioita. Monissa lauluissa käytetään passiivimuotoa, ja näin ei ilmene kuka laulussa on tekijänä. Suurin osa loruista oli sukupuolineutraaleja, koska niissä ei mainittu mitään lomakkeen kategorioista, eikä loruissa ilmennyt tekijää tai hahmoa, jota luokitella eri kategorioihin.

Jatkossa aihetta voisi tutkia laajempänä kokonaisuutena, kuin sukupuolten välisenä tasa-arvona. Etelä-Karjalan alueella olisi tärkeää tutkia myös tasa-arvoa monikulttuurisesta näkökulmasta. Tutkimusmenetelmiä voisivat olla havainnointi, videointi tai erilaiset haastattelut.

Asiasanat: varhaiskasvatus, tasa-arvo, sukupuoli, tasa-arvo kasvatus, sukupuolisensitiivisyys

Abstract

Maria Sipari and Elina Suoranta

Gender equality in Omenatarha kindergarten, Taipalsaari,

32 pages, 2 appendices

Saimaa University of Applied Sciences, Lappeenranta

Social Services and Health Care

Degree Program in Social Services

Bachelor's Thesis, 2015

Instructors: Lecturer Ms Outi Kokko-Muhonen, Saimaa University of Applied Sciences, Ms Marjo Jauhiainen, Head leader of early childhood education in Taipalsaari

The purpose of this thesis was to highlight the equality between genders and improve equality in early childhood education. The idea of this study was to bring knowledge about the books, songs and short rhymes used in kindergarten Omenatarha and further more to estimate if the books, songs and short rhymes were based on typical gender roles or if they were gender-neutral.

This thesis discusses theory on equality between men and women, equality education in early childhood education and the meaning of books, songs and short rhymes in early childhood education. In this thesis were used inventory forms from Feminist association Unioni's project Gender sensitivity in early childhood education – equal encounter in nursery schools. The material consists of kindergarten Omenatarha the 20 most popular books, 20 most popular songs and 10 most popular short rhymes. This thesis was carried out as qualitative research, and analysis is based on thematics.

The results showed variability between books, songs and short rhymes, so mutual conclusion about the results cannot be made. The books had also traditional as well as breaking gender rules. Songs could mostly be seen gender-neutral, because there was no mention about genders. Since so many songs use the passive voice. Most of the short rhymes were gender-neutral, because they did not mention any of the categories from the inventory form or there was no character mentioned.

Future research could be a more extensive study about equality. A well-founded study about equality in multicultural perspective could be done in South Karelia. Research methods could be observation, filming or interviews.

Keywords: Early childhood education, equality, gender, equality education, gender sensitivity

Sisällys

1	Johdanto.....	5
2	Varhaiskasvatus	6
2.1	Varhaiskasvatuksen arvopohja.....	8
2.2	Eettinen varhaiskasvatus.....	8
2.3	Kirjat, laulut ja lorut varhaiskasvatuksessa	9
3	Tasa-arvo.....	11
3.1	Sukupuoli.....	12
3.2	Feminiinisyys ja maskuliinisuus	14
3.3	Naisasialiitto Unioni	15
4	Tasa-arvokasvatus varhaiskasvatuksessa.....	15
5	Opinnäytetyön tarkoitus ja toteutus.....	17
6	Selvityksen toteutus ja tulokset.....	18
6.1	Kirjat.....	20
6.2	Laulut.....	21
6.3	Lorut.....	21
7	Yhteenveto.....	22
8	Pohdinta ja luotettavuus	24
	Kuvat.....	28
	Lähteet.....	29

Liitteet

Liite 1 Kirjainventaario

Liite 2 Laulu- ja loruinventaario

1 Johdanto

Tasa-arvo on ajankohtainen aihe ja se puhuttaa ihmisiä, niin mediassa kuin muualla yhteiskunnassa, esimerkki tästä voisi olla vaikka tasa-arvoinen avioliittolaki. Myös varhaiskasvatuksessa lasten tasa-arvoinen kohtelu herättää keskustelua. Naisasialiitto unioni on tehnyt vuosina 2012–2014 hankkeen aiheesta Tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa ja jatkohankkeen vuosina 2014–2015 Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa - tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa. Taipalsaaren tai Etelä-Karjalan alueella aihetta ei ole aiemmin tutkittu.

Toteutamme opinnäytetyömme yhteistyössä Taipalsaaren varhaiskasvatuksen ja Omenatarhanpäiväkodin kanssa. Omenatarhanpäiväkodissa on kaksi ryhmää ja molemmat ryhmät osallistuvat inventaarioon. Opinnäytetyössämme selvitämme, kuinka sukupuolten välinen tasa-arvo ilmenee Omenatarhan päiväkodin kirjoissa, lauluissa ja loruissa. Kartoitamme päiväkodin kirjavalikoimaa, lauluja ja loruja käyttämällä Naisasialiitto unionin hankkeen inventaariolomakkeita (Liite 1, Liite 2). Lopuksi välitämme tulokset päiväkodin henkilökunnalle. Haluamme selvittää, miten varhaiskasvatuksessa päivittäin mukana olevissa kirjoissa, lauluissa ja loruissa ilmenevät sukupuoliroolit ja tasa-arvo, vai ilmenevätkö?

Viitekehyksemme sisältää tietoa varhaiskasvatuksesta ja sen arvopohjasta, sekä kirjojen, laulujen ja loruojen merkityksestä varhaiskasvatuksessa. Sen lisäksi käsittelemme tasa-arvoa, sukupuolta, feminiinisyyttä, maskuliinisuutta ja tasa-arvokasvatusta varhaiskasvatuksessa.

Kiinnostuksemme tähän aiheeseen nousi Naisasialiitto Unionin luennolla, jossa Unionin edustaja kertoi hankkeesta, joka käsittelee tasa-arvoa varhaiskasvatuksessa. Aihe tuntui mielenkiintoiselta ja ajankohtaiselta, joten otimme yhteyttä hankkeen projektipäällikköön Naisasialiitto Unionissa ja hänen avullaan päädyimme tekemään opinnäytetyömme kirja- laulu- ja loruinventaariona. Aiheelle on myös tarvetta ja kysyntää Taipalsaarella, Lappeenrannassa ja muissa lähikunnissa, koska aihetta ei tällä alueella ole aiemmin tutkittu.

Toteutamme opinnäytetyömme laadullisena selvityksenä, kartoittamalla päiväkodin kirjoja, lauluja ja loruja. Selvitämme päiväkodin suosituimpien kirjojen,

laulujen ja lorujen sisältöjä ja sitä miten sukupuoliroolit niissä ilmenevät. Opin-
näytetyömme tulee edistämään ammatillista kasvuamme, ja osaamme tulevai-
suudessa kiinnittää tarkemmin huomiota sukupuolten väliseen tasa-arvoon.
Suoritamme lastentarhanopettajan kelpoisuuden ja tulevaisuudessa pystymme
tarkastelemaan omia työtapojamme avoimemmin. Jatkossa osaamme myös
kiinnittää eri tavalla huomiota kirjojen, laulujen ja lorujen sisältöihin ja valita luet-
tavaksi ne, jotka parhaiten tukevat tasa-arvoista varhaiskasvatusta.

2 Varhaiskasvatus

*Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksel-
listaa vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua,
kehitystä ja oppimista. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2015.)*

Varhaiskasvatus on vuorovaikutustapahtuma, joka sijoittuu kodin, päivähoiton
ja esiopetuksen elämänpiiriin ja sen tavoitteena on 0-6-vuotiaiden lasten koko-
naispersoonallisuuden tavoitteellinen kehittäminen (Varhaiskasvatuslaki 2015,
16). Varhaiskasvatuksen tärkeimpänä tavoitteena on edistää lasten kehitystä,
oppimista ja tasapainoista kasvua, ja se koostuu hoidon, kasvatuksen ja ope-
tuksen kokonaisuudesta. Varhaiskasvatus on suunniteltua ja tavoitteellista, mut-
ta lapsen leikki on kuitenkin keskiössä. (Stakes 2009, 11,15.) Varhaiskasvatuk-
sen ohjenuorana toimivat erilaiset valtakunnalliset sekä kunnalliset asiakirjat
esimerkiksi lait, asetukset ja suunnitelmat. Valtakunnalliseen ohjaukseen kuulu-
vat lasten päivähoitoa ja esiopetusta koskevat lait ja asetukset, varhaiskasva-
tuksen valtakunnalliset linjaukset, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä
esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Kunnallinen ohjaus pitää sisällään
kunnan linjaukset varhaiskasvatuksen strategiasta ja linjauksista. Siihen kuulu-
vat kunnan varhaiskasvatussuunnitelma, eri yksiköiden varhaiskasvatussuunni-
telmat sekä jokaisen lapsen oma varhaiskasvatussuunnitelma. (Stakes 2009, 8-
9.)

Varhaiskasvatusta järjestetään edellä mainittujen suunnitelmien mukaisesti var-
haiskasvatuspalveluissa. Keskeisimpiä varhaiskasvatuspalveluita ovat päiväko-
titoiminta, perhepäivähoito sekä avoin toiminta. Palveluita tuottavat kunnat, eri-
laiset järjestöt, yksityiset palveluntuottajat sekä seurakunnat. Laadukkaan var-
haiskasvatuksen edellytyksenä on toimiva monialainen yhteistyö eri tahojen

kanssa. Varhaiskasvatuksessa yhteistyötä tehdään laajasti erilaisten verkostojen kanssa, joiden tarkoituksena on palvella lasta ja hänen perhettään. Tällaisia verkostoja ovat muun muassa opetustoimi, sosiaalitoimi ja terveystoimi sekä yksityiset palveluntuottajat ja oppilaitokset. Tällaisella laajalla verkostoyhteistyöllä mahdollistetaan varhainen puuttuminen mahdollisissa riskitilanteissa. (Stakes 2009, 10–11.)

Uusi varhaiskasvatustalaki astui voimaan 1.8.2015. *Tässä laissa tarkoitettuna varhaiskasvatustaloksen tavoitteena on edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaisista kokonaisvaltaisista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia, tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista, antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa.* (Varhaiskasvatustalaki 580/2015, 2 a §.)

Varhaiskasvatustalokseen kasvattajien tulisi huolehtia seuraavien kasvatustalokemäärien toteutumisesta: lapsen henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistäminen, sellaisten käyttäytymismuotojen ja toimintatapojen vahvistaminen, jotka ottavat toiset huomioon sekä itsenäisyyden lisääminen asteittain. Kun lapsi voi kokonaisvaltaisesti hyvin on hänellä hyvät edellytykset kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen. (Varhaiskasvatustaloksuunnitelman perusteet 2009, 13–15.)

Varhaiskasvatustaloksen keskeisenä tavoitteena on kunnioittaa lapsen yksilöllisyyttä ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. Lapsen sosiaalisen kehityksen ja perusturvallisuuden tunteen takaavat pysyvät ihmissuhteet. Kasvattajien esimerkeillä, positiivisen palautteen antamisella ja positiivisella suhtautumisella lapsi sisäistää myönteisen ajattelutavan toisia ihmisiä ja itseään kohtaan. Päiväkodissa muiden lasten kanssa toimiessa lapsi tuntee yhteenkuuluvuuden tunteita ja oppii tärkeitä sosiaalisia taitoja. (Peda.net 2015)

Uuden varhaiskasvatustaloksen ensimmäinen vaihe astui voimaan 1.8.2015 ja siihen lisättiin kohta vaikuttamisesta ja osallisuudesta. Lasta ja hänen vanhempiansa on kuultava kun suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan lapsen varhaiskasvatusta. Vanhemmilla tulee olla mahdollisuus osallistua toimintayksikön varhaiskasvatustaloksen suunnitteluun ja arviointiin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015.)

2.1 Varhaiskasvatuksen arvopohja

Suomalaisen varhaiskasvatuksen arvopohja rakentuu kansainvälisistä lasten oikeuksia määrittelevistä sopimuksista, erilaisista säädöksistä sekä muista asiakirjoista. Keskeisin lapsia koskeva arvo on ihmisarvo, joka pitää sisällään syrjintäkiellon, lasten tasa-arvoisen kohtelun vaatimuksen, lapsen oikeuden elämään ja täysipainoiseen kehittymiseen sekä lapsen mielipiteen huomioimisen. Tärkeää on myös mahdollistaa lapselle turvalliset ihmissuhteet ja mahdollisuus tulla kuulluksi sekä ymmärretyksi oman ikätason mukaisesti. (Stakes 2009, 12.)

Taipalsaaren kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa tasa-arvoisuus on huomioitu seuraavasti: *Pysyvät ja tutut aikuiset sekä aikuisten ja lasten välinen vuorovaikutus luo pohjan lapsen hyvinvoinnille. Aikuisen toiminta vaikuttaa keskeisesti lapsen emotionaaliseen hyvinvointiin, toimintaan sitoutuneisuuteen, kokemukseen tasa-arvoisesta kohtelusta ja oppimiseen.* (Taipalsaaren kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2014, 14.)

2.2 Eettinen varhaiskasvatus

Eettisen kasvatuksen keskeisimpiä aihealueita ovat oikean ja väärän sekä hyvän ja pahan erottaminen. Varhaiskasvatuksessa eettisen kasvatuksen periaatteet on määritelty Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2009) ja niitä tarkastellaan kohdassa eettinen orientaatio. (Vienola 2011, 162.) Eettisessä orientaatioissa keskitytään normi- ja arvomaailman asioihin. Tärkeitä kysymyksiä ovat oikeudenmukaisuus, tasa-arvo, kunnioitus ja vapaus. Varhaiskasvatuksen jokapäiväiseen arkeen liittyy myös paljon tilanteita, joissa voidaan käsitellä ja pohtia oikean ja väärän, hyvän ja pahan sekä totuuden ja valheen merkityksiä. (Stakes 2009, 28–29.) Kasvattajien tehtävänä varhaiskasvatuksessa on soveltaa ja sisällyttää yhteisesti tiedossa olevat eettiset periaatteet arjen eri sisältöalueisiin ja pyrkiä saamaan ne osaksi lasten käyttäytymistä, kuitenkin huomioiden lasten iät ja kyvyt omaksua eettiset periaatteet. Päiväkoti-ikäisen lapsen kannalta on myös merkittävää, eroaako koti- ja ammattikasvattajien eettiset käyttöteoriat toisistaan. Eettisillä käyttöteorialla tarkoitetaan asioita, joiden avulla lasten vanhemmat tai varhaiskasvatuksen ammattikasvattajat opastavat lasta erottelemaan hyvän pahasta. Tämän vuoksi vanhempien ja ammattikasvattajien yhteis-

työ, kasvatuskumppanuus, on olennaista, jotta kasvatustehtävästä tulee lapsen kannalta merkityksellinen. (Vienola 2011, 163.)

Kasvattajan työtä ohjaavat erilaiset mielipiteet sekä arvot, ja tämä tekee työstä haastavaa. Sukupuolen perusteella lapsia luokitellaan erilaisiin toimintoihin. Varhaiskasvattajat tiedostamattaan tuottavat ja vahvistavat sukupuolittuneita kasvatuskäytäntöjä päiväkodin arjessa, ja haasteeksi muodostuu, miten näitä toimintatapoja saadaan sukupuolisensitiivisemmiksi. Näiden kasvatuskäytäntöjen pohtiminen on olennaista, jotta jo pienet lapset oppivat arvostamaan ihmisten erilaisuutta ja moninaisuutta. Kun varhaiskasvatuksessa huomioidaan sukupuolittuneet kasvatuskäytännöt ja tasa-arvo, se edistää ilmapiiriä, jossa toisia arvostetaan ja kunnioitetaan. (Ylitapio-Mäntylä 2012c, 18–19.)

2.3 Kirjat, laulut ja lorut varhaiskasvatuksessa

Kirjat ja erilaiset kirjallisuuden lajit ovat lapsen syntymästä lähtien osa hänen elämäänsä. Sadut ja kirjat ovat suuressa asemassa, kun mietitään lapsen kehitystä. Puhe kehittyy niiden avulla, lasten tapa ajatella maailmaa saa alkunsa saduista, lisäksi monet tärkeät taidot harjaantuvat satujen kautta. Varhaiskasvattajien tarkoituksena on luoda lapsille mahdollisimman monipuolinen ympäristö kielelliseen kehitykseen, niin puhutun, kuin kirjoitetunkin kielen kannalta. Lapselle on tärkeää taata mahdollisuus laadukkaaseen lasten kirjallisuuteen. (Taipalsaaren kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2014, 19–20.)

Päivähoidon tulee tarjota lapselle monipuoliset mahdollisuudet tutustua erilaisiin kirjoihin ja kirjallisuuden lajeihin. Tärkeää on myös saada luotua lapselle positiivinen suhde kirjoihin. Sen lisäksi, että lapset saavat itse valita luettavia kirjoja, tulee päiväkodin kasvattajien tarjota lapsille esimerkiksi eritavoin kuvitettuja kirjoja sekä tiedekirjoja ja runoja. Päiväkodin kirjojen tulee tarjota mahdollisuuksia samaistumiseen, empatian kokemiseen, tunteiden käsittelyyn, huumorin kokeamiseen ja kielellisiin elämyksiin. Satujen ja kirjojen avulla opitaan mikä on totta ja mikä ei. Saduissa kaikki on mahdollista ja niiden avulla lapsi pääsee sisään satujen maailmaan ja oppii tulemaan turvallisesti niistä pois. (Suojala 2009, 41–42.) Kuvakirjoilla on suuri merkitys sukupuolen kehittämisessä, kirjat eivät vain viihdytä lapsia vaan ne myös opastavat lapsia ymmärtämään kulttuurisia ja so-

siaalisia normeja. Kuvakirjoissa kuvilla on yhtä suuri merkitys kuin itse tarinalla ja niiden kautta lapsi oppii ilmaisemaan tunteitaan ja reaktioitaan. (Nahara 1998, 3.)

Lapsen mielikuvituksen harjaannuttajina toimivat sadut ja tarinat. Satujen avulla lasten elämässä tapahtuneita asioita voidaan konkretisoida esimerkiksi satujen hahmoilla. Lapsille on ominaista eläytyä sadun hahmoihin ja tarinaan ja sitä voidaan myöhemmin pohtia lasten kanssa. Draaman avulla satuja voidaan myös vahvistaa. Lasten kielellisten vaikeuksien ehkäisemisessä on tärkeää vahvistaa lasten nimeämistä, auditivista muistia ja äänne-kirjain-vastaavuutta. (Koivunen 2009, 103.)

Lasten musiikissa ja musiikkikulttuurissa sukupuoli näyttäytyy niin laulujen sanoituksissa kuin musiikkileikeissä sekä videoissa. Useissa lauluissa painotetaan heteronormatiivisuutta. Heteronormatiivisuuden käsite tarkoittaa sitä, että tytöt tykkäävät pojista ja päinvastoin. (Ylitapio-Mäntylä 2012b, 82.) Naisia ja miehiä kuvataan lastenlauluissa usein eri tavoin. Naiset esitetään lauluissa usein ulkoonäköön liittyvin esimerkein ja miehet taas heidän luonteensa ja vahvuksiensa kautta. Lasten laulut ovat mielenkiintoisia niiden erilaisen naiskuvan vuoksi, jos verrataan esimerkiksi nykymediaan. Lasten lauluissa ja musiikissa ei keskitytä nuoriin, kauniisiin naisihanteisiin, vaan lauletaan esimerkiksi isoäideistä ja tädeistä. Naiset ja varsinkin äidit yhdistetään lastenlauluissa usein huolenpitäjiksi ja kotitöidentekijöiksi, isät taas auktoriteeteiksi ja kurin pitäjiksi. Laulujen melodioissakin on eroja, pojista kertovat laulut ovat usein nopea tempoisia duurimelodioita ja tytöistä kertovat taas rauhallisempia mollimelodioita. (Leppänen 2010, 73–76.)

Monien tuntemat Fröbelin palikat ja Titi-Nalle noudattavat musiikeissaan päällisin puolin sukupuolten välistä tasa-arvoa ja sukupuolineutraaliuden esikuvaa. Kummankaan artistin lauluissa ei mainittavasti viitata sukupuoleen, eikä niissä lauleta tytöistä, pojista, naisista ja miehistä. Monissa vanhemmissa lastenlauluissa sukupuolittuneita sanoituksia on huomattavasti enemmän kuin kyseisten esiintyjien sanoituksissa. (Leppänen 2010, 96.) Musiikkikasvatus liittyy kaikkiin kehityksemme osa-alueisiin ja se edistää sekä tukee niin emotionaalista, motorista, sosiaalista kuin kognitiivistäkin kehitystä. Musiikin avulla voidaan vaikuttaa

lapsen perusturvallisuuden syntymiseen jo ennen kuin lapsi on syntynyt. Tällainen varhain syntynyt perusturvallisuus vaikuttaa lapsen oppimisedellytyksiin ja tunne-elämän tasapainoisuuteen. Tietynlaisilla musiikkivalinnoilla voidaan rytmittää lapsen elämää tämän varhaislapsuudessa: kun lapsi on kohdussa tottunut tiettyyn rauhoittavaan musiikkiin, voi se vaikuttaa samalla tavalla myöhemminkin. (Lindeberg-Piironen 1994, 48–50.)

Lorut ja runot ovat tärkeitä välineitä lapsen ja aikuisen vuorovaikutuksessa ja yhteisissä hetkissä. Alun perin lorujen tarkoitus on ollut lasten viihdyttäminen, mutta ne ovat merkittävässä osassa myös lapsen kielenkehityksen eri vaiheissa sekä auttavat kehon hahmottamisessa. Runoissa ja loruissa on sellaisia kielen ulottuvuuksia, jotka kiinnostavat lapsia ja ovat tärkeämpiä kuin kielellisen viestin sisältö. Tällaisia ovat esimerkiksi runojen ja lorujen rytmi ja toistorakenteet. Runot ja lorut voivat toimia myös päiväkodin työvälineenä, kun kohdataan eri kulttuuritaustaisia lapsia. Kielen oppiminen on lapsen etuoikeus ja aikuisten tulisi mahdollistaa tämä kielen moninaisuus niin arkipäivän tilanteissa kuin erilaisissa lukuhetkissäkin. (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2007, 69–71.) Yhteisten lukuhetkien lisäksi lapsen omalle riittelylle ja tarinoinnille tulee myös muistaa jättää tilaa (Suojala 2009, 42).

Kirjat, lorut ja riimit ovat keinoja kielenkehityksen tukemisessa varhaiskasvatuksessa. Äänteiden matkiminen lasten kanssa, yhdessä leikkiminen, kertominen ja leikin kielellistäminen vahvistavat myös kielenkehitystä. (Koivunen 2009, 103.) Lapset pitävät sanoilla leikkittelystä ja se on heille luonteista. Erilaiset riimitelyt ja erilaiset sanat harjaannuttavat kielellistä kehitystä. Toimiessaan lapsi tarvitsee kieltä ja se kehittyy lapsen leikkiessä, tutkiessa, liikkeessä ja taiteellisissa kokemuksissa. (Stakes 2009, 19–20.)

3 Tasa-arvo

Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Sukupuolten tasa-arvoa edistetään yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä työelämässä, erityisesti palkkauksesta ja muista

palvelussuhteen ehdoista määrättäessä, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. (Perustuslaki, 731/1999, 2 a § 6.)

Sukupuolten välisessä tasa-arvossa olennaista on se, että kaikilla, niin miehillä kuin naisilla sekä tytöillä ja pojilla, on tasa-arvoinen mahdollisuus osallistua yhteiskunnan toimintaan ja itsensä toteuttamiseen. Sukupuolten välinen tasa-arvo on monialainen asia ja sen saavuttamiseksi tarvitaan arjen toimintaa, mutta myös poliittista ja hallinnollista päätöksentekoa. Tasa-arvo on myös sidoksissa vallitsevan aikaan ja paikkaan. (Suortamo, Tainio, Ikävalko, Palmu, Tani, 2010, 29.)

Tasa-arvoisuuden lähtökohdat on perustuslain lisäksi kirjattu myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2005) sekä Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin (2010). Suunnitelmissa korostetaan jokaisen lapsen tasa-arvoista sekä yhdenvertaista kohtelua, riippumatta siitä onko kyseessä tyttö vai poika. (Ylitapio-Mäntylä 2012e, 56.) Suunnitelmiin kirjatut seikat toimivat tärkeinä lähtökohdina päiväkodin henkilöstön tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen tähtäävälle kasvatustyölle. Käytännössä nämä suunnitelmiin kirjatut asiat toteutuvat lasten ja kasvattajien puheissa ja toiminnassa. (Ylitapio-Mäntylä 2012a, 276.) Päivähoidossa jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja jokaisella lapsella tulisi olla yhdenvertaiset mahdollisuudet kasvamiseen, oppimiseen ja toimimiseen (Ylitapio-Mäntylä 2012c, 27).

Opetuksessa käytetty materiaali vaikuttaa lasten ajatteluun ja siihen, millainen mielikuva lapsilla on miesten ja naisten eri sukupuolirooleista. Suuria haasteita tasa-arvolle ja sen opetukselle tuovat media ja internet. Pienillä lapsilla mediakasvatusta pyritään kehittämään opastamalla heitä mainontaan ja muuhun mediaan sisältyvillä sukupuoliasioilla. Opastusta lapsille on hyvä järjestää niin päiväkodeissa, kerhoissa sekä kouluikäisten aamu- ja iltapäivätoiminnoissa. (Valtioneuvoston selonteko 2010, 16,36.)

3.1 Sukupuoli

Sukupuoli on yksi merkittävä jaottelun peruste kun aikuisia tai lapsia halutaan jakaa erilaisiin ryhmiin. Lapsen sukupuoli halutaan usein tietää jo ennen lapsen syntymää tai viimeistään heti lapsen syntyessä. (Ylitapio-Mäntylä 2012c, 15.)

Sukupuoliin liittyviä eroja aletaan toistaa lapselle hyvin varhaisessa vaiheessa. Pienet lapset eivät kuitenkaan osaa määrittää omaa tai toisen sukupuolta, eikä heillä ole ymmärrystä sukupuolen merkityksestä. Sukupuolta ei opita hetkessä, vaan sen oppiminen on pitkä tapahtumasarja. Usein sukupuolen oppimisen prosessin alussa sukupuoli kiinnostaa enemmän aikuisia kuin lapsia. Aikuiset toistavat lapselle sukupuolta niin pitkään, kunnes lapsi toistaa sukupuolta aikuisen tavan mukaan. Lapsia opetetaan siihen, että sukupuolia on kaksi ja ne tulee tunnistaa ja osata nimetä. Tällainen kahden sukupuolen korostaminen voi tuhota sen monivivahteisuuden, jota lasten ajatuksissa on sukupuolesta. (Leppänen 2010, 68,70.)

Sukupuoli on yleisesti ajateltu kaksijakoisena, tällöin sillä tarkoitetaan biologisia ominaisuuksia, jotka määrittävät ihmisen mieheksi tai naiseksi. Anatomiset, hormonaaliset ja geneettiset tekijät määrittävät biologisen sukupuolen. Biologinen määrittely luo stereotyyppisiä ajatuksia siitä, miten miehen ja naisen tulee käyttäytyä, toimia ja millaisia heidän tulee olla luonteeltaan. Biologisen sukupuolen lisäksi sukupuoli voidaan määrittellä myös sosiaalisena, kulttuurisena ja psykologisena. (Ylitapio-Mäntylä 2012c, 20–21). Sukupuoli voidaan ajatella myös siten, mitä ihminen itse tuntee olevansa. Naissukupuolen ja miessukupuolen lisäksi on olemassa myös intersukupuoli ja transsukupuoli. Intersukupuolisuudella tarkoitetaan tilannetta, joissa syntyneen lapsen sukupuolta ei voida selvittää fyysistä sukupuolta määrittävien ominaisuuksien perusteella. Intersukupuoliselta lapselta ei voida selkeästi erottaa kehon sisäisiä ja ulkoisia sukupuolielimiä. (Ylitapio-Mäntylä 2012c, 20–21.) Transsukupuolinen ihminen ei koe olevansa sitä sukupuolta, johon hän on syntynyt ja hänet on kasvatettu (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos 2014).

Sukupuolineutraaliudessa sukupuoleen suhtaudutaan tasa-arvoisesti, mutta siinä jätetään huomioimatta sukupuolen eri osa-alueet. Sukupuolineutraalius saatetaan nähdä sukupuolettomuutena tai sukupuolikäsitteen mitätöimisenä. Tämä voi johtaa siihen, että yksilöitä ei huomioida ja lasten leikkituloista poistetaan sukupuolistereotyyppisiä käsityksiä herättävät lelut ja oheismateriaalit. Sukupuolisidonnaisuus perustuu vallalla oleviin oletuksiin sukupuolen toimintatavoista, ominaisuuksista ja siitä, mikä on perinteisesti hyväksyttävää. Sukupuoli-

lisidonnaisuudessa oletetaan esimerkiksi, että kaikki työt pitävät vaaleanpunaisesta. Sukupuolisensitiivisyudessa kyseenalaistetaan sukupuoleen liitettyjä stereotyyppioita ja pyritään toimimaan niin, että lasta ei määritellä sukupuolen, vaan hänen persoonansa kautta. (Tasa-arvoinen varhaiskasvatus 2015.)

3.2 Feminiinisyys ja maskuliinisuus

Feminiinisyydellä tarkoitetaan naisellisuutta, naiseutta. Feminiinisyyttä määrittävät asiat vaihtelevat kulttuureittain, mutta meidän kulttuurissamme feminiinisyyttä määrittävät muun muassa punainen väri, kotityöt ja lasten hoitaminen. Maskuliinisuus vastaavasti tarkoittaa miehille ominaista, miehisyyttä. Meidän kulttuurissamme maskuliiniseksi määrittyviä asioita ovat esimerkiksi sininen väri, auton huoltaminen ja nikkaroiminen. Maskuliinisuus on siis sidottu kulttuuriin sekä vallitsevaan aikakauteen, feminiinisyuden tavoin. (Tasa-arvoinen varhaiskasvatus 2015.)

Eri sukupuoliin liitetään käsityksiä siitä, millaisina heidät nähdään tai halutaan nähdä. Näitä käsityksiä kutsutaan stereotyyppioiksi. Stereotyyppiat kuvaavat niitä ajatuksia ja käsityksiä, joita eri sukupuolilta odotetaan esimerkiksi käyttäytymisen tai pukeutumisen suhteen. Tyypillisinä stereotyyppisinä väittäminä voidaan pitää esimerkiksi sitä, että miehet ovat naisia loogisempia ja levottomampia. Naisiin liittyviä stereotyyppioita ovat usein kuvaukset naisista hillittyinä, tunteellisinä ja kiltteinä. Stereotyyppiat ovat myös kulttuurisidonnaisia ja usein tiedostamattomia. Stereotyyppiat saattavat lisätä eriarvoisuutta ja niiden avulla on mahdollista myös ylläpitää eriarvoisuutta. Toisaalta stereotyyppioissa voidaan nähdä myös positiivisia puolia. Stereotyyppioiden avulla lasten on helpompi rakentaa ja vahvistaa omaa sukupuoli-identiteettiään. (Suortamo ym. 2010, 32–33.) Tällaiset stereotyyppiset käsitykset alkavat muodostua jo varhain: kaksivuotiaat liittävät naisiin esimerkiksi siivoamisen ja miehiin asioiden korjaamisen. 3-4-vuotiaat osaa- vat nimetä helposti harrastuksia, jotka yleisesti liitetään naisiin tai miehiin. Vii- den vuoden iässä lapsi osaa nimetä sukupuolille yleisiä luonteenpiirteitä. Maskuliiniset stereotyyppiat näyttävät muodostuvan aikaisemmin ja olevan vahvempia kuin naisiin liitettävät stereotyyppiat. Lapset ovat useammin samaa mieltä siitä, millainen miehen tulisi olla kuin siitä, millainen naisen tulisi olla. (Keskinen & Hopearuoho-Saajala 1994, 20–21.)

Erilaisella pukeutumisella sekä liikehdinnällä viestitään feminiinisyyttä tai maskuliinisuutta. Kun mietitään poikien ja tyttöjen pukeutumista, on tyttöjen pukeutumisessa vähemmän rajoituksia kuin poikien. Tytöille on niin sanotusti sallittua käyttää housuja, sukkahousuja, kalsareita ja mekkoja. Sen sijaan hameet ja mekot sekä vaaleanpunaiset vaatteet eivät kuulu poikien pukeutumiseen. Vaatteiden ohella lelut ja leikit konkretisoivat sukupuolieroja. Sukupuolen mukaan jaottelu näkyy esimerkiksi kauppojen lelu- ja vaateosastoilla. Päiväkodissa lasten leikkejä rajoitetaan myös eri tavalla, ja pojille ja tytöille annetaan leikkejä varten erilaisia mahdollisuuksia. Pojilla ajatellaan usein olevan tarve purkaa energiaa, ja leikit saattavat olla rajumpia, jolloin heidät ohjataan tilaan, jossa tällainen energian purkaminen on mahdollista. Tytöt taas saattavat istua hiljaa leikkimässä esimerkiksi nukkekodilla tai askarrella prinsessoja. (Ylitapio-Mäntylä 2012a, 278–279.)

3.3 Naisasialiitto Unioni

Naisasialiitto Unioni on feministinen kansalaisjärjestö, jonka tavoitteisiin kuuluvat naisen aseman parantaminen sekä sukupuolisyrynnän poistaminen. Naisunioni pyrkii vaikuttamaan muun muassa poliittiseen päätöksentekoon sekä julkiseen keskusteluun järjestämällä esimerkiksi erilaisia seminaareja ja kannanottoja. Liitolla on meneillään hanke joka kantaa nimeä Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa - tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa. Hankkeen tavoitteena on edistää kasvatustyössä sukupuolten välistä tasa-arvoa sekä vallinnanvapautta. Tasa-arvotyön onnistuessa se on keino ehkäistä kiusaamista, tukea sukupuolten välisiä kaverisuhteita sekä vähentää stressiä niin aikuisten kuin lasten keskuudessa. Hankkeen tavoitteena on myös huomioida sukupuolisensitiivisyys ja tasa-arvokasvatus varhaiskasvatusta ohjaavissa valtakunnallisissa ohjeistuksissa. Hankkeella on koulutussivusto, jossa on aiemmista hankkeista kerättyä materiaalia. Sivustolla on teoria ja tutkimustietoa sekä vinkkejä sukupuolisensitiiviseen varhaiskasvatukseen. (Naisasialiitto Unioni Ry 2014.)

4 Tasa-arvokasvatus varhaiskasvatuksessa

Lasten kanssa tehtävässä tasa-arvokasvatuksessa tärkeintä on muuttaa aikuisten toimintatapoja, ei lasta tai lasten toimintatapoja (Folkhälsan 2015). Päiväko-

deissa sukupuolen mukaan ryhmittely sekä tarve esiintyä joko tyttönä tai poikana usein korostuvat. Varhaiskasvatuksessa työntekijät jaottelevat helposti tytöt ja pojat omiin leikki- tai opetusryhmiin tai jonoihin. Tällainen jaottelu vahvistaa käsityksiä siitä, että tytöt toimivat omalla tavallaan ja pojat omallaan. (Suortamo ym. 2010, 91.) Kasvattajat tulevat kohdelleeksi poikia ja tyttöjä eri tavalla, vaikka eivät halua myöntää tämän ilmiön olemassaoloa. Kasvattajat saattavat helposti perustella tällaista eriarvoista kohtelua sanomalla, että *Pojathan nyt ovat sellaisia tai Tyttöjen kanssahan on niin, että...* Poikien ja tyttöjen siis katsotaan tarvitsevan erilaista opastusta ja heitä niin sanotusti mitataan erilaisilla kriteereillä. (Löfström 2007, 89.)

Varhaiskasvatuksessa sukupuolisensitiivisen toiminnan ydin on suunnittelu. Jokaisessa toimintayksikössä sukupuolisensitiivisyyttä voidaan edistää tekemällä tasa-arvosuunnitelma. Lapsi on luonnostaan taipuvainen ihmettelyyn ja tutkimiseen. Aikuiset helposti tukahduttavat omilla sukupuolistereotyyppisillä näkemyksillään lapsen avoimen mielen ja toisinajattelun. Varhaiskasvatussuunnitelmaan tulee kirjata konkreettisesti, miten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta arjessa toteutetaan. Mietittäessä sukupuolisensitiivisen kasvatuksen tavoitteita tulee jokainen tyttö ja poika nähdä ainutlaatuisina yksilöinä, ja tavoitteet määritellä sen mukaisesti. Kuitenkin pelkkä varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjaus ei riitä, vaan kasvattajien tulee myös toimia niiden mukaisesti. Lapsen omat kiinnostuksen kohteet tulee olla pohjana lapsen toiminnalle, eikä sen tule perustua perinteiseen sukupuoliajatteluun. (Ylitapio-Mäntylä 2012d, 193.)

Varhaiskasvatuksessa kasvattajien on olennaista pohtia ja tiedostaa oman kasvattajuuden taustalla vaikuttavia arvoja ja eettisiä periaatteita. Työn reflektointi edistää kasvattajan eettistä työskentelyä ja tekee siitä tiedostettua. Kasvattajat toimivat kasvatuskumppanuutta kunnioittaen ja arvostaen lapsen ja tämän vanhempien näkemyksiä sekä kokemuksia. (Stakes 2009, 16–17.) Kasvatuskumppanuudessa olennaista on kasvatustuun jakaminen vanhempien ja ammattikasvattajien kesken. Vanhemmat ovat asiantuntijoita lapsensa kasvatuksessa, ja varhaiskasvattajat tuovat yhteistyöhön ammattitaitonsa ja tietonsa, jonka koulutus on heille antanut. Kasvattajien tulee mahdollistaa kasvatuskumppanuus

tasavertaisesti molemmille vanhemmille ja antaa mahdollisuus kaikille osapuolille näkökantojensa ilmaisemiseen. (Rossi-Salow 2012, 162–165.)

5 Opinnäytetyön tarkoitus ja toteutus

Opinnäytetyössämme pyrimme etsimään vastauksia seuraaviin selvitystehtäviin:

1. Miten sukupuolisidonnaisuus tai sukupuolineutraalius tulee ilmi päiväkodin kirjoissa?
2. Miten sukupuolisidonnaisuus tai sukupuolineutraalius tulee ilmi päiväkodin lauluissa ja loruissa?

Selvityksemme tavoitteena oli tuoda esille sukupuolten välistä tasa-arvoa ja edistää tasa-arvoista varhaiskasvatusta sekä kasvatuskäytäntöjä. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tuottaa tietoa yhden päiväkodin kirjoista, lauluista ja loruista sekä siitä, ovatko kirjat, laulut ja lorut sukupuolisidonnaisia vai sukupuolineutraaleja.

Kohderyhmämme oli Taipalsaaren alueen varhaiskasvatus. Selvityksessä oli mukana Omenatarhan päiväkotiki ja päiväkodin kaksi ryhmää. Toinen ryhmistä oli esiopetusryhmä ja toinen alle kolmevuotiaiden ryhmä. Teimme kvalitatiivisen eli laadullisen selvityksen, jonka suoritimme kartoittamalla päiväkodin kirjoja, lauluja ja loruja. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 20) kuvailevat laadullista tutkimusta seuraavasti:

Eräs peruskulmakivistä, johon laadullisessa tutkimuksessa nojataan niin tutkimuksen perusteluissa kuin määrällisen tutkimuksen kritiikissä on havaintojen teoriapitoisuus. Havaintojen teoriapitoisuudella tarkoitetaan sitä, että se, millainen yksilön käsitys ilmiöstä on, millaisia merkityksiä tutkittavalle ilmiölle annetaan tai millaisia välineitä tutkimuksessa käytetään, vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin.

Inventaarion suoritimme käyttämällä Naisasialiitto unionin valmiita kartoitusmalleja: kirjainventaariolomaketta sekä laulu- ja loruinventariolomaketta (Liite 1, Liite 2). Selvityksemme aineiston valitsimme päiväkodin työntekijöiden avustuksella. Pyysimme työntekijöitä valitsemaan päiväkodin arjesta kymmenen heidän mielestään suosituinta kirjaa ja laulua sekä viisi loru/runoa. Analysoimme

aineiston käyttämällä teemoittelua. Teemoittelussa aineisto luokitellaan ja pilkotaan aihepiirien mukaisesti, etsitään pääasiat tekstistä ja jaotellaan ne yleisemmin (Eskola, Suoranta 2008, 78). Inventaariolomakkeet (Liite 1, Liite 2) koostuivat seitsemästä kirjojen, laulujen ja lorujen sisältöä käsittelevistä kategorioista sekä kolmesta sukupuolta määrittelevistä kategorioista. Luimme kirjat, laulut ja lorut läpi ja jaottelimme näiden sisällöt kategorioiden mukaisesti.

Aloitimme opinnäytetyöprosessin kesällä 2014 aiheen valinnalla. Otimme yhteyttä naisasialiitto Unionin projektipäällikköön ja hänen avustuksellaan päädyimme tekemään kirja-, laulu- ja loruinventaarion. Päädyimme yhteistyöhön Taipalsaaren kunnan kanssa ja aloitimme inventaarion suunnittelun talvella 2015. Lopullisen inventaarion ja tulosten analysoinnin suoritimme kevään 2015 aikana. Viittävaille -seminaarin pidimme elokuussa 2015. Opinnäytetyömme mahdollisena riskitekijänä oli se, että päiväkotien kirjat, laulut ja lorut ovat valmiiksi jo sukupuolineutraaleja. Haimme tutkimuslupaa Taipalsaaren kunnalta.

6 Selvityksen toteutus ja tulokset

Selvityksemme toteutukseen osallistui Taipalsaareltä Omenatarhan päiväkotia ja päiväkodin kaksi ryhmää, 3-5-vuotiaat sekä esikoululaiset. Selvitystä varten pyysimme molemmilta ryhmiltä kymmenen ryhmän suosituinta kirjaa ja laulua sekä viisi suosituinta lorua. Lopullinen aineistomme koostui 20 kirjasta, joista viisi oli tieteellisiä eläin- ja hyönteiskirjoja ja 15 satukirjoja. Lisäksi aineistoon kuului kymmenen laulua sekä kymmenen lorua. Selvityksessämme käytimme Naisasialiittoliitto Unionin valmiita kirja-, laulu- ja loruinventaario lomakkeita (Liite 1, Liite 2). Lomake on jaettu seitsemään kirjan, laulun tai lorun sisältöä käsittelevään kategoriaan, joita ovat päähenkilö, sivuhenkilö, kyvyt ja ominaisuudet, tunteet, vaatteet ja värit, ammatti ja muuta, sekä kolmeen sukupuolta määrittelevään kategoriaan, joita ovat feminiininen, maskuliininen ja sukupuoleton.

Pää- ja sivuhenkilöt luokittelimme sukupuolen mukaan feminiinisiksi tai maskuliinisiksi, esimerkiksi nimen tai ulkonäön perusteella ja sukupuolettomiksi, jos henkilön/hahmon sukupuoli ei tullut ilmi. Sukupuolettomia hahmoja olivat joissain tapauksissa esimerkiksi eläimet tai pelkällä ammattinimikkeellä esiintyvät hahmot. Kyvyt ja ominaisuudet luokittelimme sen mukaan, oliko tekeminen pe-

rinteisiä sukupuolirooleja myötäilevää vai ei. Feminiiniseksi luokittelimme esimerkiksi sellaisen kyvyn tai ominaisuuden, missä nainen leipoi, siivosi tai naista kuvailtiin kauniiksi. Vastaavasti maskuliiniseksi luokittelimme sellaisen kyvyn tai ominaisuuden missä mies nähtiin vahvana, komeana tai kykeneväisenä korjaamaan asioita ja esineitä. Sukupuolettomia kykyjä ja ominaisuuksia olivat sellaiset, joissa perinteisiä sukupuolirooleja rikottiin, esimerkiksi jos mies keräsi kukkia. Myös sellaiset kyvyt ja ominaisuudet, joissa esimerkiksi poljettiin pyörällä tai ratsastettiin hevosella, luokittelimme sukupuolettomiksi, koska niitä ei voi kategorisoida erityisesti kummallekaan sukupuolelle.

Tunteiden luokittelussa käytimme samaa periaatetta kuin kykyjen ja ominaisuuksien luokittelussa. Feminiiniseksi tunteeksi luokittelimme esimerkiksi sellaisen, jossa äiti huolestui lapsistaan. Vastaavasti maskuliiniseksi tunteeksi kategorisoimme sellaisen, jossa mies tunsu esimerkiksi rohkeutta. Sukupuolettomiksi eli yhteisiksi tunteiksi molemmille sukupuolille luokittelimme muun muassa pelon, ilon, surun ja välittämisen.

Luokitellessamme värejä tarkkailimme kuvien kokonaisuutta ja hahmojen vaatteiden värejä. Perinteisesti tyttöjen väreinä pidetyt punainen ja keltainen luokiteltiin feminiiniseksi, esimerkiksi jos naispuolisella henkilöllä oli näitä värejä vaatteissaan, esineissään tai jos kuva oli kokonaisuudessaan tyttöjen väreistä koostuva. Musta, sininen ja vihreä nähtiin vastaavasti poikien väreinä, ja ne luokittelimme maskuliiniseksi, kun ne esiintyivät miespuolisilla henkilöillä/hahmoilla, tai kun kuvien värimaailma oli kokonaisuudessaan poikien väreistä koostuva. Sukupuolettomiksi luokittelimme musta-valkoiset kuvat, ruskeansävyiset vaatteet, tai jos edellä mainittuja perinteisiä värioletuksia rikottiin. Vaatteiden luokittelussa tarkkailimme henkilöiden/hahmojen vaatekappaleita: hameita, housuja, mekkoja ja takkeja sekä niiden värejä edellä mainittujen kriteereiden perusteella.

Kategorisoimme ammatit sen mukaan kuinka nais- tai miesvaltaisia ammatit yleisesti ottaen ovat. Jos mies työskenteli miesvaltaisella alalla, esimerkiksi poliisina, palomiehenä tai ritarina, luokittelimme sen maskuliiniseksi. Naisvaltaisia aloja olivat esimerkiksi keittäjä ja prinsessa, ne luokittelimme feminiiniseksi. Sukupuolettomiksi ammateiksi kategorisoimme muun muassa opettajan, leipurin ja lääkärin. Joissakin kirjoissa, lauluissa ja loruissa oli useampia päähenkilöitä,

minkä vuoksi tulokset eivät aina pysyneet aineiston määrän mukaisina. Kykyjen ja ominaisuuksien sekä tunteiden luokittelussa keskityimme pää- ja sivuhenkilöihin.

6.1 Kirjat

3-5-vuotiaiden ryhmän kirjoissa neljässä oli feminiinisiä päähenkilöitä, viidessä maskuliinisia ja kahdessa sukupuolettomia. Neljässä kirjassa päähenkilöitä ei mainittu. Kolmessa kirjassa esiintyi sekä feminiinisiä että maskuliinisia sivuhenkilöitä. Kuudessa kirjassa ei mainittu sivuhenkilöitä. Feminiinisiä kykyjä ja ominaisuuksia ilmeni kahdessa kirjassa, maskuliinisia neljässä ja sukupuolettomia yhdessä. Kykyjä ja ominaisuuksia ei mainittu viidessä 3-5-vuotiaiden kirjassa. Maskuliinisia tunteita esiintyi yhdessä kirjassa ja sukupuolettomia kolmessa. Tunteita ei mainittu kuudessa kirjassa. Vaatteiden ja värien osalta tulokset jakautuivat seuraavasti: kahdessa kirjassa vaatteet ja värit olivat feminiinisiä, kahdessa maskuliinisia ja kuudessa sukupuolettomia. Kolmessa kirjassa vaatteita ja värejä ei ilmennyt. Ammattien osalta feminiinisiä ammatteja esiintyi yhdessä kirjassa, maskuliinisia ja sukupuolettomia kolmessa. Neljässä kirjassa ammatteja ei mainittu.

Esikoululaisten ryhmän kirjoissa feminiinisiä päähenkilöitä esiintyi viidessä kirjassa, maskuliinisia seitsemässä ja sukupuolettomia yhdessä kirjassa. Päähenkilöä ei mainittu kahdessa kirjassa. Sivuhenkilöiden osalta tulokset jakautuivat seuraavasti: feminiinisiä sivuhenkilöitä oli kuudessa kirjassa, maskuliinisia viidessä ja sukupuolettomia kahdessa. Kahdessa kirjassa ei mainittu sivuhenkilöitä. Viidessä kirjassa ilmeni feminiinisiä kykyjä ja ominaisuuksia, samoin viidessä maskuliinisia ja kolmessa sukupuolettomia. Kahdessa kirjassa ei mainittu kykyjä tai ominaisuuksia. Yhdessä kirjassa ilmeni feminiinisiä tunteita, samoin maskuliinisia tunteita esiintyi yhdessä kirjassa. Sukupuolettomia tunteita oli kolmessa kirjassa ja kuudessa tunteita ei mainittu. Vaatteiden ja värien osalta tulokset olivat seuraavat: kahdessa kirjassa vaatteet ja värit olivat feminiinisiä, kahdessa maskuliinisia ja kuudessa sukupuolettomia. Kolmessa kirjassa ei mainittu vaatteita ja värejä. Feminiinisiä ammatteja oli yhdessä kirjassa, maskuliinisia kolmessa ja sukupuolettomia kolmessa. Neljässä kirjassa ei mainittu ammatteja.

6.2 Laulut

Päähenkilöt mainittiin viidessä 3-5-vuotiaiden laulussa, niistä yksi oli maskuliininen ja neljä sukupuolettomia. Viidessä laulussa päähenkilöä ei siis mainittu. Kahdessa laulussa esiintyi molemmissa kaksi sivuhenkilöä, toisessa sivuhenkilöt olivat sukupuolettomia ja toisessa esiintyi sekä maskuliininen että feminiininen sivuhenkilö. Lisäksi muissa lauluissa esiintyvistä sivuhenkilöistä kaksi oli sukupuolettomia, yksi feminiininen, viittä ei mainittu. Kykyjä ja ominaisuuksia ei mainittu seitsemässä laulussa, sukupuolettomia ja maskuliinisia oli yksi sekä feminiinisiä kykyjä ja ominaisuuksia kaksi. Kahdeksassa laulussa ei ilmennyt tunteita, yhdessä tunteet olivat feminiinisiä ja yhdessä sukupuolettomia. Vaatteita ja värejä ei mainittu yhdessäkään kymmenestä laulusta. Yhdessä laulussa esiintyi maskuliininen ammatti. Muissa yhdeksässä ammatteja ei mainittu.

Esikoululaisten lauluissa mainittiin kaksi maskuliinista ja kolme sukupuoletona päähenkilöä. Sivuhenkilö esiintyi vain yhdessä laulussa ja se oli sukupuoleton. Kykyjä ja ominaisuuksia ei mainittu kolmessa esikoululaisten laulussa. Yhdessä laulussa ilmeni sekä maskuliinisia, että sukupuolettomia kykyjä ja ominaisuuksia ja kuudessa ne olivat ainoastaan sukupuolettomia. Tunteet mainittiin sukupuolettomina viidessä laulussa ja viidessä niitä ei mainittu. Kymmenestä laulusta vaatteita ja värejä ei mainittu yhdessäkään. Yhdessä laulussa mainittiin maskuliininen ammatti ja loppuissa yhdeksässä laulussa ammatteja ei mainittu.

6.3 Lorut

3-5-vuotiaiden lasten ryhmän lorujen tulokset jakautuivat seuraavasti: neljässä lorussa viidestä mainittiin päähenkilö, joista kolme oli sukupuolettomia, yksi maskuliininen ja yhdessä päähenkilöä ei mainittu. Yhden lorun sivuhenkilö oli sukupuoleton ja neljässä muussa sivuhenkilöä ei mainittu. Sukupuolettomia kykyjä, ominaisuuksia sekä ammatteja ilmeni kahdessa lorussa ja kolmessa kykyjä, ominaisuuksia tai ammatteja ei mainittu.

Esikoululaisten loruista yhdessä mainittiin sekä feminiininen, maskuliininen, että sukupuoleton päähenkilö. Myös kolmessa muussa lorussa esiintyi sukupuoleton päähenkilö ja yhdessä päähenkilöä ei mainittu. Sivuhenkilöitä esiintyi kolmessa lorussa, yksi maskuliininen ja kaksi sukupuoletona. Kykyjä ja ominaisuuksia ei

mainittu yhdessä lorussa ja muissa neljässä ne osoittautuivat sukupuolettomiksi. Tunteet, vaatteet ja värit sekä ammatit mainittiin sukupuolettomina kerran ja neljässä lorussa kyseisiä kategorioita ei mainittu.

7 Yhteenveto

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää, miten sukupuolisidonnaisuus tai sukupuolisneutraalius tulee ilmi päiväkodin kirjoissa, lauluissa ja loruissa. Tavoitteenamme oli tuottaa tietoa ja ymmärrystä siitä, kuinka kirjojen, laulujen ja lorujen valinnoilla voidaan edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa. Selvityksen tuloksista ilmeni vaihtelevuutta kirjojen, laulujen ja lorujen kesken, joten tuloksista ei voi tehdä yhtä yhteistä johtopäätöstä. Kirjojen osalta tulokset ovat moninaiset. Kirjoissa ilmeni sekä perinteisiä että kaavoja rikkovia sukupuolirooleja. Kirjoissa, jotka oli tehty ennen 2000-lukua, sukupuoliroolit olivat pääosin perinteisiä. Sukupuolirajoja rikkoviksi kirjoiksi osoittautuivat esimerkiksi Aino Havukaisen ja Sami Toivosen Tatu ja Patu kirjat. Niissä varsinkin kuvat osoittautuivat sukupuolirajoja rikkoviksi. Kirjoissa Tatu ja Patu pukeutuvat usein erilaisiin rooliasuihin välittämättä siitä ovatko vaatteet miesten vai naisten. Alla olevissa kuvissa (Kuva 1) ja (Kuva 2) Tatu ja Patu esiintyvät erilaisissa rooliasuissa.

Kuva 1. Tatu (Havukainen & Toivonen 2011)

Kuva 2. Patu (Havukainen & Toivonen 2011)

Anette Tisonin ja Talus Taylorin Barbapapan koulu- kirja (1990) oli poikkeus, sillä se on julkaistu jo vuonna 1990, mutta siinä sukupuoleen liittyviä teemoja on pyritty rikkomaan: hahmot muuttavat muotoaan, eivätkä värit kerro hahmojen sukupuolta. Barbapapa on sukupuoleltaan mies, mutta on väriltään vaaleanpunainen, joka mielletään usein tyttöjen väriksi. Joissain kirjoissa tarinat taas ajoituivat 1800-luvulle tai muualle historiaan, ja kirjojen hahmojen kyvyt, vaatteet ja ammatit ovat hyvin sukupuolisidonnaisia. Koska tarinoiden tarkoitus on välittää lapsille tietoa menneestä ajasta ja historiasta, ei sukupuolirooleja välttämättä tarvitse muuttaa.

Monissa kirjoissa kuvat olivat väritykseltään sukupuolineutraaleja, mutta vaatteet sukupuolisidonnaisia. Kirjoja lukiessamme ymmärsimme myös sen, että jos lapsi ei osaa lukea ja selaa itsenäisesti kirjoja, voi lapsi nähdä tarinan erilaisena kuin mitä se on aikuisen lukiessa kirjaa lapselle. Hahmon sukupuoli ei välttämättä ilmene kuvia katsomalla, ja lapsi voi tehdä oman johtopäätöksensä hahmon sukupuolesta pelkän kuvan perusteella. Jos lapsi näkee tai nimeää jonkun hahmon eri sukupuolta edustavana kuin minä se esiintyy tarinassa, ei aikuisen tule väkisin muuttaa lapsen mielikuvaa hahmosta tarinan mukaiseksi.

Laulut voidaan nähdä pääosin sukupuolineutraaleina, koska niissä ei mainita sukupuoleen liittyviä asioita. Monissa lauluissa käytetään passiivimuotoa ja näin ei ilmene kuka laulussa on tekijänä. Kuitenkin, jos kartoituksemme lauluissa

esiintyi pää- ja sivuhenkilöitä olivat ne usein eläimiä, joiden sukupuolet eivät ilmenneet lauluissa. Jos lauluissa ilmeni taas perinteisiä sukupuolirooleja, voi ne laulaessa kääntää pääläelleen ja näin rikkoa perinteisiä kaavoja. Alla on esimerkki laulusta jossa perinteiset sukupuoliroolit tulevat esille.

*Viisi pientä ankkaa lähti leikkimään vuorten taakse kauas pois. Äiti ankka sanoi:
kvaak kvaak kvaak, mutt' ei yhtään ankkaa tullut takaisin...
Mutta silloin isä ankka nousi lammesta ja sanoi mahtavalla äänellä: KVAAAK!
Ja niin viisi ankkaa tuli takaisin*

Lorujen osalta tulokset ovat myös suurimmaksi osin sukupuolineutraaleja: vain kolmessa lorussa hahmon sukupuoli tuli esille. Suurin osa loruista oli sukupuolineutraaleja, koska niissä ei mainittu mitään lomakkeemme kategorioista ja loruissa ei ilmennyt tekijää tai hahmoa mitä luokitella kategorioihin. Alla on esimerkkinä loru, jossa ei ilmene mitään käyttämämme kaavion kategorioista, loru on näin ollen sukupuolineutraali.

*Ponnistelen vielä vähän enkä aio jäädä tähän,
näkemään vain sammalta otan siltä kannalta:
nostan hatun silmiltä ja kysyn sitten pilviltä.
Onkos nähty tattia,
suurempaa ja parempaa
kuin minä itse tässä
sammaleella miettimässä?*

8 Pohdinta ja luotettavuus

Opinnäytetyöprosessimme on lisännyt ymmärrystämme sukupuolten välisestä tasa-arvosta varhaiskasvatuksessa ja antanut meille uutta näkökulmaa siitä, millaiset kirjat, laulut ja lorut tukevat tasa-arvoisen varhaiskasvatuksen toteutumista ja sukupuolisensitiivisyyttä. Opinnäytetyöprosessi on myös tutustuttanut meitä alan kirjallisuuteen ja olemme löytäneet paljon materiaalia, joita voimme hyödyntää tulevaisuuden varhaiskasvattajina.

Prosessin aikana teimme yhteistyötä Taipalsaaren kunnan varhaiskasvatuksen kanssa ja pääsimme osallistumaan heidän järjestämälleen Tasa-arvoinen kohtaaminen varhaiskasvatuksessa -koulutukseen, jossa luennoi Naisasialiitto unionin hankkeen projektipäällikkö. Koulutus antoi tietoa ja käytännön esimerkkejä siitä, kuinka toimia mahdollisimman sukupuolisensitiivisesti varhaiskasva-

tuksessa. Käsiteltäviin asioihin kuului myös tasa-arvo laajemmassa mittakaavassa, eikä vain sukupuolten välisenä tasa-arvona. Saimme siis kattavan käsityksen tasa-arvotyöstä varhaiskasvatuksessa. Koulutus myös lisäsi mielenkiintoamme tasa-arvoa kohtaan, ja tulevaisuudessa pystymme kiinnittämään paremmin huomiota sukupuolisensitiiviseen varhaiskasvatukseen. Opinnäytetyöprosessin aikana otimme yhteyttä Tatu ja Patu kirjojen kirjailijoihin ja pyysimme heidän suostumustaan käyttää heidän kirjojensa kuvia opinnäytetyössämme. Tatu ja Patu kirjoissa oli mielestämme hyviä esimerkkejä sukupuolisensitiivisyydestä. Lastenkirjallisuudessa kuvat ovat tärkeässä asemassa ja mielestämme oli tärkeää ottaa ne myös osaksi opinnäytetyötämme.

Selvityksemme toteuttaminen osoittautui haastavammaksi kuin mitä olimme ajatelleet. Annoimme päiväkodille ohjeistukseksi valita päiväkotiryhmiensä suosituimmat kirjat, laulut ja lorut. Kun aloimme tehdä inventaariota, huomasimme, että ohjeistusta olisi pitänyt tarkentaa: suosittujen kirjojen joukossa oli tieteellisiä eläin- ja hyönteiskirjoja, joista ei ole mahdollista eritellä sukupuoleen liittyviä asioita. Ohjeistuksessa olisi pitänyt tarkentaa, että kirjojen tulee olla satukirjoja. Päädyimme kuitenkin käyttämään tieteellisiä kirjoja osana aineistoamme. Haasteeksi muodostui myös käyttämämme inventaariolomakkeet ja niiden kategoriat. Lomakkeiden taulukot osoittautuivat suppeiksi laajaa selvitystä ajatellen. Kyvyt ja ominaisuudet sekä vaatteet ja värit jakaisimme omiksi kategorioiksi. Kykyjä ja ominaisuuksia oli vaikea jaotella samassa kategoriassa, koska kyvyt ja ominaisuudet saattoivat olla ristiriidassa keskenään. Myös vaatteet ja värit olisimme jakaneet kahdeksi omaksi kategoriaksi, koska kiinnitimme huomioita väritykseen kokonaisuutena emmekä vain vaatteiden väreihin. Taulukoihin olisi lisäksi mielestämme pitänyt lisätä Ei-mainita -osio, koska kaikissa kirjoissa, lauluissa ja loruissa ei esiintynyt sisältöä luokittelevia kohtia (päähenkilö, sivuhenkilö, kyvyt ja ominaisuudet, tunteet, vaatteet ja värit, ammatti). Tämän vuoksi päädyimme itse lisäämään taulukkoon ei-mainita -osion.

Selvityksemme luotettavuuteen vaikuttavat oma sukupuolemme, persoonallisuutemme ja ajatusmaailmamme, tulokset olisivat siis erilaisia, jos inventaarion tekisi joku toinen. Uskomme myös, että selvityksemme tulokset olisivat erilaiset, jos tekisimme inventaarion itse uudelleen. Tuloksiimme vaikuttaa myös se, että

otoksemme oli pieni, koska selvitykseen osallistui vain yksi kahden ryhmän päiväkotijoukko ja inventaariomateriaalimme oli vähäinen. Ajatusmaailmamme laajentui opinnäytetyöprosessin aikana ja osasimme kiinnittää huomiota analysointivaiheessa erilaisiin asioihin kuin alussa inventaariota tehdessä. Tällä tavoin toteutettua opinnäytetyötä ei ole aikaisemmin tehty, ja tämän vuoksi prosessin aikana kohtasimme haasteita siinä, että emme voineet peilata työtämme aikaisempiin opinnäytetöihin.

Varhaiskasvatuksessa sukupuolten välinen tasa-arvo on tärkeä aihe ja se tulee ottaa osaksi arjen pedagogiikkaa ja jokaisen kasvattajan tulee sisäistää se omaan ajatusmaailmaansa. Sukupuolisensitiivinen toiminta on pieniä tekoja ja valintoja varhaiskasvatuksen arjen toimintaympäristössä. Monissa tilanteissa tulee jaoteltua lapset sukupuolen mukaan tai puhuttua perinteisten sukupuoliroolien mukaisesti, esimerkiksi leikkivalintoja ja ryhmäjakoja tehtäessä. Myös askartelussa sukupuolirooleja vahvistetaan helposti valitsemalla tytöille punaiset ja pojille siniset materiaalit. Päiväkodit työyhteisönä ovat yleisesti hyvin naisvaltaisia, mikä tulisi ottaa huomioon tarkasteltaessa sukupuolisensitiivistä toimintaa. Naisten tulee toimia siten, että myös poikien tarpeisiin vastataan kokonaisvaltaisesti, vaikka se vaatisi enemmän työtä ja ajattelua kuin tyttöjen kanssa toimiminen. Toivoisimme varhaiskasvatuksen kentälle lisää miespuolisia kasvattajia tukemaan tasa-arvoista varhaiskasvatusta ja edistämään jokaisen lapsen kokonaisvaltaista kehitystä.

Mielestämme tasa-arvo käsite kattaa sukupuolten välisen tasa-arvon lisäksi laajemman, kaikkia lapsia koskevan tasa-arvon. Tasa-arvo työssä tulee huomioida sukupuolen lisäksi myös se, että kaikki saavat tasa-arvoista kohtelua ja kaikille lapsille esimerkiksi puhutaan samanarvoisesti lapsen kehitystasosta tai taustasta riippumatta. Kun tulevaisuudessa työskentelemme tasa-arvoisesti lapsia kunnioittaen ja ilmapiiri on toisia arvostava, vaikuttaa se myös kiusaamisen määrään.

Tasa-arvo on aiheena erittäin ajankohtainen nyt ja tulevaisuudessa, ja mahdollisille jatkotutkimukselle on kysyntää ja tarvetta. Aihetta voisi tutkia sukupuolten välistä tasa-arvoa laajempänä kokonaisuutena, kuin sukupuolten välisenä tasa-arvona. Etelä-Karjalan alueella olisi tärkeää tutkia myös tasa-arvoa

monikulttuurisesta näkökulmasta. Tutkimusmenetelmiä voisivat olla havainnointi, videointi tai erilaiset haastattelut.

Kuvat

Kuva 1. Tatu, s. 22

Kuva 2. Patu, s. 23

Lähteet

Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimiseen. Tampere: Vastapaino.

Folkhälsan. 2015. Ett mer jämställt dagis. <http://www.folkhalsan.fi/PageFiles/26192/Ett%20mer%20j%C3%A4mst%C3%A4llt%20dagis.pdf>. Luettu 4.7.2015.

Havukainen, A. & Toivonen, S. 2011. Tatun ja Patun avaruusseikkailu. Helsinki: Otava.

Havukainen, A. & Toivonen, S. 2007. Tatun ja Patun Suomi. Helsinki: Otava.

Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. 2007. Elämysten alkupoluilla: Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. 3.painos. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Keskinen, S. & Hopearuoho-Saajala, K. 1994. Pojat päivähoitossa. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito: Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lappeenrannan kaupunki, Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma. <http://www.lappeenranta.fi/loader.aspx?id=17c8de96-e649-4518-b607-f42b16456d94> (Luettu 20.10.2014)

Leppänen, Taru. 2010. Vallatonta musiikkia. Lastenmusiikkikulttuuri 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Gaudeamus.

Lindeberg-Piiroinen, A. 1994. Musiikki ja ääni osana persoonallisuuden kehittymistä. Teoksessa Surakka, T. (toim.) Lapsi keksii maailman uudelleen – Taide varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Suomen kuntaliitto, 47-57.

Löfström, J. 2007. Sukupuoli ja seksuaalisuus koulussa. Teoksessa Niemi, H. & Sarras, R. Erilaisuuden valot ja varjot: Eettinen kasvatus koulussa. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 87-97.

Mahkonen, S. 2015. Varhaiskasvatustilanne. Edita Publishing Oy.

Nahara, M. 1998. Gender stereotypes in children's picture books.

<http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED419248.pdf>. Luettu 2.8.2015

Naisasialiitto Unioni Ry. 2014.<http://www.naisunioni.fi/index.php?k=15959>. Luettu 21.10.2014.

Peda.net 2015.

http://peda.net/veraja/soini/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen_arvopohja_keskeiset_periaatteet_ja_paamaarat Luettu 2.8.2015

Rossi-Salow, M. 2012. Tasa-arvoinen kasvatuskumppanuus ja vertaistuki. Teoksessa Ylitapio-Mäntylä, O. (toim.) Villit ja kiltit: Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Jyväskylä: PS-kustannus, 159-174.

Suojala, M. 2009. Lastenkirjallisuus kielen ja kuvittelukyvyn laajentajana. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 40-47.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731

Suortamo, M., Tainio, L., Ikävalko, E., Palmu, T., Tani, S. 2010. Sukupuoli ja tasa-arvo koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Stakes 2009. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen oppaita 56. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Taipalsaaren kunnan varhaiskasvatussuunnitelma. 2015.

<http://www.taipalsaari.fi/sites/default/files/attachments/vasu.pdf>. Luettu 15.1.2015.

Taylor, T. 1982. Barbapapan koulu. Helsinki: Otava.

Tasa-arvoinen varhaiskasvatus. 2014 Käsitepankki. <http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/kasitepankki/>. Luettu 25.10.2014.

Terveyden ja hyvinvoinnintilasto 2014.
<http://www.thl.fi/fi/aiheet/tietopakettit/seksuaalinen-hyvinvointi/sukupuoli>. Luettu 9.9.2014.

Terveyden ja hyvinvoinnintilasto. 2014. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/3ade1cb7-b61e-4c73-b0a8-b0305b3f927b>. Luettu 20.10.2014

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.

Valtioneuvoston selonteko. Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. Sosiaali- ja terveysministeriö. Julkaisuja 2010:8. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=1087414&name=DLFE-12723.pdf. Luettu 13.10.2014.

Varhaiskasvatuslain ensimmäinen vaihe voimaan 1.8.2015: Lakimuutoksen keskeinen sisältö. Opetus- ja kulttuuriministeriö. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/vireilla_koulutus/varhaiskasvatus/liitteet/Vaka1_liite.pdf Luettu 3.8.2015.

Varhaiskasvatuslaki. 19.1.1973/36.

Vienola, V. 2011. Varhaisvuosien eettinen kasvatus. Teoksessa Hujala, E.& Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 162-178.

Ylitapio-Mäntylä, O. 2012a. Kasvatuksen sukupuolistavia käytäntöjä päiväkodissa. Teoksessa Hujala, E.& Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 274–284.

Ylitapio-Mäntylä, O. 2012b. Leikillä ja toiminnalla ei ole sukupuolta. Teoksessa Ylitapio-Mäntylä, O. (toim.) Villit ja kiltit: Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Jyväskylä: PS-kustannus, 71–90.

Ylitapio-Mäntylä, O. 2012c. Sukupuolittuneet käytännöt varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Ylitapio-Mäntylä, O. (toim.) Villit ja kiltit: Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Jyväskylä: PS-kustannus, 15–29.

Ylitapio-Mäntylä, O. 2012d. Suunnittelu tasa-arvoisen varhaiskasvatuksen pohjana. Teoksessa Ylitapio-Mäntylä, O. (toim.) Villit ja kiltit: Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Jyväskylä: PS-kustannus, 189-197.

Ylitapio-Mäntylä, O. 2012e. Villit ja kiltit: tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Tehtävä: Kirjainventaario

Käykää oheisen lomakkeen avulla läpi päiväkotiryhmänne käyttämät lastenkirjat. Merkitkää sarakkeisiin pää- ja sivuhenkilöiden sukupuoli tai sukupuollettomuus. Kirjoittakaa ylös hahmoihin kirjoissa liitetyt ominaisuudet, kyvyt ja tehtävät. Minkälainen ja kuinka suuri merkitys tällä tietyllä hahmolla on tarinan juonen kannalta? Millaisia tunteita hahmoilla ilmenee, ilmentävätkö tiettyä sukupuolta edustavat hahmot vain tietynlaisia tunteita? Huomioikaa hahmojen vaatteet ja asusteet ja näiden väritys. Minkä perusteella tunnistatte jonkun hahmon sukupuollettomaksi?

Jakakaa kirjojen läpikäynti ryhmässänne siten, että jokainen aikuinen saa vastuulleen osan kirjoista. Kirjaamisen jälkeen keskustelkaa havainnoistanne yhdessä. Olitteko kiinnittäneet aiemmin huomiota kirjaamiinne asioihin, tuliko jokin yllätyksenä? Pidätkö kirjojen henkilöitä hyvinä samaistumiskohteina lapsille? Samaa lomaketta voi käyttää hyvin myös päiväkodissa laulettujen laulujen ja runojen analysointiin.

	FEMINIININEN	MASKULIININEN	SUKUPUOLETON
PÄÄHENKILO			
SIVUHENKILO			
KYVYT, OMINAISUUDET			
TUNTEET			
VAATTEET JA VÄRIT			
AMMATTI			
MUUTA			

(Henkel & Tomicic 2009)

Tasa-arvoinen kohtaaminen
päiväkodissa

Tehtävä: Laulu ja -loruinventory

Käykää oheisen lomakkeen avulla läpi päiväkotiryhmänne suosituimmat lastenlaulut ja -lorut. Merkitkää sarakkeisiin lauluissa ja loruissa esitettyjen pää- ja sivuhenkilöiden sukupuoli tai sukupuolettomuus. Kirjoittakaa ylös hahmoin kirjossa liitetyt ominaisuudet, kyvyt ja tehtävät. Minkälainen ja kuinka suuri merkitys tällä tietyllä hahmolla on laulun tai lorun juonen kannalta? Millaisia tunteita hahmoilla ilmenee, ilmentävätkö tiettyä sukupuolta edustavat hahmot vain tietynlaisia tunteita? Mitkä kohdat lauluista lapset oppivat ja muistavat herkimmin? Mitkä ovat lasten lempilauluja, mistä syistä?

Jakakaa laulujen ja loruun läpikäynti ryhmässänne siten, että jokainen aikuinen saa vastuulle osan niistä. Kirjaamisen jälkeen keskustelkaa havainnoistanne yhdessä. Olitteko kiinnittäneet aiemmin huomiota kirjaamiinne asioihin, tuliko jokin yllätyksenä? Pidätkö lauluissa ja loruissa esiintyviä henkilöitä hyvinä samaistumiskohteina lapsille?

	FEMINIININEN	MASKULIININEN	SUKUPUOLETON
PÄÄHENKILÖ			
SIVUHENKILÖ			
KYVYT, OMINAISUUDET			
TUNTEET			
VAATTEET JA VÄRIT			
AMMATTI			
MUUTA			

(Henkel & Tomicic 2009)